Μνήμων

Τόμ. 7 (1979)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Δ. ΛΟΥΛΕΣ : 'Ο βρετανικός τύπος για τη ναυμαχία του Ναβαρίνου •
B. KREMMYΔΑΣ : Καταγραφή των εμπορικών πλοίων του 'Ηρακλείου
τὸ 1751 • PENA ΣΤΑΥΡΙΑΝ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ : 'Ανέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ
Γ', Σκληροῦ στὸν Γ. Ν. Πολίτη • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ : Χρησιμολογι-
κὸ εἰκονογραφημένο μονόφυλλο τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνα • Α. ΠΟ-
ΛΙΤΗΣ : Προσπάθειες καὶ σχέδια τοῦ Φοριέλ γιὰ μιὰ δεύτερη ἔκδοση τῆς
συλλογῆς τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν • Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟ-
ΠΟΥΛΟΣ : Χειρόγραφα Φουρνᾶ Εὐρυτανίας • Ι. Κ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ : 'Η
διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τῶν Bouligny - Mabili (τέλη 18' - ἀρχὲς 19'
αἰῶνα) • Γ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ : Ληστὲς καὶ λησταντάρτες στὴν Κεν-
τρικὴ 'Ελλάδα τὸ 1835 - 1836 • Κ. ΛΑΠΠΑΣ : Γύρω ἀπὸ τὸν 'Αλέ-
ξανδρο 'Ησαῖα καὶ τὴς λιθογραφίες του • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ : Σχό-
λιο στὴ «δεύτερη» ἔκδοση τῆς 'Εγκυκλοπαίδειας τοῦ Πατούσα (1710)
• ΟΛΓΑ ΚΑΤΕΙΑΡΑΗ : 'Ο Ρήγας Φεραίος. Νέα στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα
τῆς Τεργέστης • ΠΡ. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ : Στρατιωτικὴ συμφωνία Βρε-
τανίας - 'Ελλάδας (9 Μαρτίου 1942) • H. FLEISCHER : 'Αντίποινα
τῶν γερμανικῶν δυνάμεων Κατοχῆς στὴν 'Ελλάδα 1941 - 1944 •
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1976

ΑΘΗΝΑ 1978 - 1979

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1942

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ

doi: [10.12681/mnimon.211](https://doi.org/10.12681/mnimon.211)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ Π. (1979). ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1942. *Μνήμων*, 7, 174-182. <https://doi.org/10.12681/mnimon.211>

p[assato] con ordine che tanto le casse, secondo —
 che gl'effetti dell'arrestante di Stato gl'ordini
 Valestinlis restino sino ad ulteriore ricevuti.
 ordine, soltanto che le stampe greche
 che si trovano apresso questa Direzione, come quelle esistenti nelle 3
 casse appresso la revisione de libri
 venghino abbracciate in presenza d'um
 Commissario di Polizia ⁴⁰.

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1942

Στις 29 Σεπτεμβρίου 1941, ἑπτὰ ἡμέρες μετὰ τὴν ἄφιξη τῆς ἐλληνικῆς κυβέρνησης καὶ τοῦ βασιλιᾶ Γεώργιου στὸ Λονδίνο, ὁ Τσουδερός συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Χαράλαμπο Σιμόπουλο, Ἑλληνα Πρεσβευτὴ στὸ Λονδίνο, ἐπισκέπτεται στὸ Foreign Office τὸν Sir Alexander Cadogan, μόνιμο ὑφυπουργὸ ἐξωτερικῶν. Τὸ κύριο θέμα αὐτῆς τῆς συνάντησης εἶναι ἡ πρόταση τοῦ Τσουδεροῦ γιὰ σύναψη συμμαχίας τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴ Βρεταννία γιὰ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο ἐπειδὴ, ὅπως τονίζει ὁ ἴδιος, ὑπάρχει μεγάλη ταυτότητα ἐλληνικῶν καὶ βρεταννικῶν συμφερόντων καὶ πολιτικῆς. Ὁ Τσουδερός δείχνει ἐπίσης τὴν πρόθεσή του νὰ προσφέρει στὴ Βρεταννία τὴ χρῆση ὀρισμένων ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν βάσεων στὸ ἐλληνικὸ ἔδαφος. Ὁ Cadogan ἀπαντᾷ ὅτι ἡ πρόταση αὐτὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἂν τὸ Foreign Office ἀποφασίσαι νὰ τὴν ἐξετάσει λεπτομερέστερα θὰ τοῦ ζητήσουν νὰ διατυπώσει συγκεκριμένες προτάσεις πάνω στὸ θέμα αὐτὸ ¹.

Ὁ Cadogan σχολιάζοντας αὐτὴ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Τσουδεροῦ, ὑπογραμμίζει τὴ σημασία τῶν προσφερόμενων ναυτικῶν βάσεων γιὰ τὴν «ἀστυνόμευση» τῆς Μεσογείου ἀπὸ τὴν Βρεταννία μετὰ τὸν πόλεμο. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ἐνημερωθοῦν οἱ ΗΠΑ καὶ ἡ Τουρκία. Οἱ ΗΠΑ ὅμως δὲν εἶναι γνωστὸ πῶς θὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκία ἡ προσφορὰ αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ συνεκτιμηθεῖ μὲ τὴν ἀπαίτηση ποὺ ὁπωσδήποτε θὰ προβάλουν οἱ Ἕλληνες, συνδυασμένη μὲ τὴν πρόταση γιὰ συμμαχία,

40. Πρβλ. Ἀμαντος, ὁ.π., σ. 144(145) - 150(151).

1. R 8810 F.O. 371/29817 Σχόλιο Cadogan 29 Σεπτεμβρίου 1941.

νά τους παραχωρηθούν τὰ Δωδεκάνησα. Ἡ Βρεταννία ὅμως καὶ ἡ Τουρκία δὲν ἔχουν καταλήξει, ὅπως σημειώνει ὁ Cadogan, σὲ συγκεκριμένη ἀπόφαση σχετικὰ μὲ τὸ τελευταῖο αὐτὸ θέμα. Ὁ Cadogan ἐκφράζει τὴ γνώμη νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὸν Τσουδερό νὰ διατυπώσει συγκεκριμένες προτάσεις ἐπειδὴ, ὅπως τονίζει, πολλὰ θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὴ μορφή αὐτῶν τῶν προτάσεων².

Ἀντίθετη γνώμη πρὸς αὐτὴ τοῦ Cadogan διατυπώνει ὁ E. Warner τοῦ Southern Department τοῦ Foreign Office στὸ ὁποῖο ὑπάγεται ἡ Ἑλλάδα. Ὁ Warner τονίζει ὅτι ἀντίθετα ἀπὸ ὅτι ἀναμένει ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις τὸ τελικὸ κείμενο τῆς συμφωνίας γιὰ συμμαχία θὰ πρέπει νὰ ἀποφύγει νὰ ἀναφερθεῖ στὸ θέμα τῶν ἐλληνικῶν ἑδαφικῶν διεκδικήσεων, ἐπειδὴ ἡ Βρεταννία δὲν εἶναι διατεθειμένη νὰ δεσμευθεῖ στὸ θέμα αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ γράφει ὁ Warner θὰ ἔχει ἀρνητικὴ ἐπίδρασις στὸν ἐλληνικὸ λαὸ προκαλώντας ἀπογοήτευσιν. Στὴ θέση τῶν ἐλληνικῶν προτάσεων γιὰ συμμαχία, ὁ Warner εἰσηγεῖται νὰ προταθεῖ στὴν ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἡ σύναψις στρατιωτικῆς συμφωνίας κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἀντίστοιχης συμφωνίας μὲ τὴν κυβέρνησις τῆς Νορβηγίας. Τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς σύναψης στρατιωτικῆς συμφωνίας εἶναι ὅτι μιὰ τέτοια συμφωνία εἶναι ἐπιθυμητὴ, ὁτιδήποτε καὶ ἂν συμβεῖ, γιὰ νὰ καθορίσει καὶ νὰ παγιώσει τὴ θέση τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων στὴ Μέση Ἀνατολή. Ἐπιπλέον αὐτὴ ἡ συμφωνία θὰ ἔχει ἄμεση πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ἀλλὰ καὶ σημαντικὰ ἀποτελέσματα τόσο στὸ ἠθικὸ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ὅσο καὶ στὸν τομέα τῆς προπαγάνδας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Warner τονίζει ὅτι θὰ μπορούσε ἀργότερα κατὰ τὴ διάρκεια ἀπόρρητων καὶ μὴ δεσμευτικῶν διαπραγματεύσεων μὲ τὴν ἐλληνικὴ κυβέρνησις νὰ διερευνηθεῖ ἡ περίπτωση τῆς παροχῆς βάσεων στὸ ἐλληνικὸ ἑδαφος μὲ ἀντάλλαγμα τὴν Κύπρο καὶ τὴ βρεταννικὴ ὑποστήριξις τοῦ ἐλληνικοῦ αἰτήματος γιὰ τὴν ἀπόκτησις τῶν Δωδεκανήσων καὶ τῆς Νοτίου Ἀλβανίας³.

Ἡ ἄποψις τοῦ Warner νὰ προταθεῖ στὴν ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἡ σύναψις στρατιωτικῆς συμφωνίας γίνεται σταδιακὰ ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς διπλωμάτες τοῦ Foreign Office, τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐλληνικῶν θεμάτων. Ὁ P. Dixon, τοῦ Southern Department, συμφωνεῖ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ Warner καὶ προτείνει, ἀναπτύσσοντας προηγούμενη θέση τοῦ ἴδιου, νὰ συμπεριληφθοῦν στὸν πρόλογο τῆς στρατιωτικῆς συμφωνίας κατάλληλα διατυπωμένοι ὅροι πού, ἐνῶ δὲν θὰ δεσμεύουν τὴν Βρεταννία μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, θὰ τονίζουν τὴ στενότητι συνεργασίας τῶν δύο κυβερνήσεων κατὰ τὴ διάρκειά του⁴. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι φανερὴ ἡ προσπάθεια τοῦ Foreign Office νὰ κάνει εὐκολώτερα ἀποδεκτὴ τὴν προ-

2. Ὁ.π. Σχόλιο Cadogan 30 Σεπτεμβρίου 1941.

3. Ὁ.π. Σχόλιο Warner 10 Ὀκτωβρίου 1941.

4. Ὁ.π. Σχόλιο Dixon 12 Ὀκτωβρίου 1941.

τεινόμενη στρατιωτική συμφωνία, που όπωσδήποτε διαφέρει έντελώς από την πολιτική συμμαχία που επιδιώκει ο Τσουδερός, γεγονός άλλωστε που το αναγνωρίζει και το ίδιο το Foreign Office. Η άρνητική θέση του Dixon, όπως και των άλλων συναδέλφων του, απέναντι στην πρόταση του Τσουδερού στηρίζεται στις έντονες αντιδράσεις που πιστεύουν ότι θα προκληθούν από τις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις, που ή ένσωματώσή τους από την ελληνική κυβέρνηση στο κείμενο της προτεινόμενης συμμαχίας θεωρείται από το Foreign Office πολύ πιθανή, αν όχι δεδομένη⁵. Ο Dixon επισημαίνει συγκεκριμένα το θέμα της Νότιας Αλβανίας και της Δωδεκανήσου. Όσον αφορά την πρώτη, μία υπόσχεση παραχώρησής της στην Ελλάδα θα προκαλούσε αντίστοιχα γιουγκοσλαβικά αιτήματα για άλλα τμήματα της Αλβανίας, σε μία περίοδο που η βρετανική κυβέρνηση δεν έχει ακόμα αποφασίσει αν επιθυμεί να ξαναδημιουργήσει μία ανεξάρτητη Αλβανία. Σχετικά με τα Δωδεκάνησα ο Dixon υπενθυμίζει ότι η Τουρκία διατηρεί ανέπαφα τα δικαιώματά της σ' αυτά και ότι θα αντιδράσει έντονότατα σε κάθε υπόσχεση για παραχώρησή τους στην Ελλάδα.

Εκτός όμως από το θέμα αυτό η πρόταση του Τσουδερού θέτει το πολύ ευρύτερο πρόβλημα της σπουδαιότητας που αποδίδει η Βρετανία στα δύο αυτά κράτη, μέσα στο πλαίσιο της πολιτικής της στην νοτιοανατολική Ευρώπη. Ο Dixon διατυπώνει την άποψη ότι ο Τσουδερός αποβλέπει μετά τον πόλεμο στο σχηματισμό μίας μεγάλης Ελλάδας που κάτω από την αίγίδα της Βρεταννίας θα αντικαταστήσει την Τουρκία σαν προπύργιο της βρετανικής πολιτικής στην νοτιοανατολική Ευρώπη. Αυτό όμως μπορεί να γίνει μόνο αν η Τουρκία δεν τηρήσει συνεπή στάση απέναντι στη Βρετανία. Αν τελικά η Τουρκία λάβει μέρος στον πόλεμο στο πλευρό της, ή Βρετανία θα θελήσει, πιστεύει ο Dixon, να την ξαναχρησιμοποιήσει σαν το βασικό παράγοντα της πολιτικής της στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Γιατί, όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο ίδιος, η θέση της Τουρκίας είναι πολύ πιο κατάλληλη γι' αυτό το ρόλο από ότι θα ήταν ποτέ η θέση της Ελλάδας⁶.

5. Η αντίδραση αυτή του Foreign Office στηρίζεται στην έντονη δραστηριότητα που αναπτύσσει ο Τσουδερός προβάλλοντας τις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις από την επόμενη της άφιξής του στο Λονδίνο. Στις 23 Σεπτεμβρίου αναπτύσσει το θέμα στον Eden, στις 29 δίνει στον Cadogan δύο σημειώματα για τα Δωδεκάνησα και την Β. Ήπειρο ενώ συγχρόνως του αναπτύσσει την πρότασή του για πολιτική συμμαχία, στις 30 Οκτωβρίου αναφέρεται στα εθνικά ζητήματα της Ελλάδας κατά την πρώτη συνάντησή του με τον Churchill. Ε. Τ σ ο υ δ ε ρ ο υ, Ημερολόγιον (άνεκδοτο), 23 και 29 Σεπτεμβρίου, 3 Οκτωβρίου 1941. Ε. Τ σ ο υ δ ε ρ ο υ, Διπλωματικά Παρασκήνια 1941 - 1944, Αθήνα 1950, σ. 94 - 95.

6. R 8810 FO 371/29817 Σχόλιο Dixon 12 Οκτωβρίου 1941. Βλ. και σχόλιο του D. Howard στις 14 Οκτωβρίου 1941.

Ὁ Sir O. Sargent, βοηθὸς ὑφυπουργὸς ἐξωτερικῶν, σχολιάζοντας μὲ τὴ σειρά του τὴν πρόταση τοῦ Τσουδεροῦ υπογραμμίζει δύο σημεία. Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι ἡ σύναψη συμμαχίας μὲ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸ σχέδιο τοῦ Foreign Office, ποῦ ἔχει κατ' ἀρχὴν ἐγκριθεῖ, νὰ προωθήσει τὴν ἱδρυση ὁμοσπονδίας ποῦ θὰ περιλαμβάνει ὅλα τὰ βαλκανικὰ κράτη καὶ τὴν Ἑλλάδα⁷. Τὸ δεύτερο σημεῖο εἶναι τὸ θέμα τῶν βάσεων, γιατί ὅπως τονίζει ὁ Sargent, ὁ καθορισμὸς τῆς σημασίας ποῦ ἀποδίδει στὴν ἀπόκτησή τους τὸ Foreign Office θὰ προσδιορίσει ἀνάλογα καὶ τὴν πολιτικὴ ποῦ αὐτὸ θὰ ἐφαρμόσει⁸.

Στὶς συζητήσεις ποῦ ἀκολουθοῦν στὸ Foreign Office ἀπορρίπτεται ὀριστικὰ ἡ πρόταση τοῦ Τσουδεροῦ γιὰ συμμαχία καὶ τὸ μόνο ποῦ τὸ ἀπασχολεῖ εἶναι νὰ βρεθεῖ ἡ φραστικὰ λιγώτερο προσβλητικὴ διατύπωση, κατάλληλα συνδυασμένη μὲ τὴ βρεταννικὴ ἀντιπρόταση γιὰ τὴ σύναψη στρατιωτικῆς συμφωνίας. Ἡ προσφορὰ ὅμως τῶν βάσεων ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολεῖ τὸ Foreign Office, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦταν ἐμφανὴς ἡ πρόθεση τοῦ Τσουδεροῦ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν προσφορὰ αὐτὴ γιὰ νὰ καταστήσῃ πὺρ ἐλκυστικὴ τὴν πρότασή του γιὰ συμμαχία. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ Foreign Office ἐντάσσει τὸ θέμα αὐτῶν τῶν βάσεων μέσα στὸ γενικώτερο πρόβλημα τοῦ ρόλου τῆς Βρετανίας στὶς μεταπολεμικὲς ἀνακατατάξεις στὰ Βαλκάνια καὶ δὲν τὸ ἀντιμετωπίζει σὰν μία διμερὴ σχέση Βρετανίας - Ἑλλάδας, ὅπως ἦταν ἡ πρόθεση τοῦ Τσουδεροῦ. Διατυπώνεται ἡ ἄποψη ὅτι θὰ ἦταν πιθανὸν νὰ συνδυασθεῖ κάποια μορφή ὁμοσπονδίας βαλκανικῶν κρατῶν μὲ ἓνα σύστημα βρεταννικῶν ἢ ἀγγλο - ἀμερικανικῶν βάσεων ἐγκατεστημένων στὰ κράτη αὐτά. Ἀλλὰ τὸ Foreign Office ἀδυνατεῖ νὰ σταθμίσει σ' αὐτὴ τὴ φάση τοῦ πολέμου καὶ ἰδιαίτερα ὅταν δὲν ἔχει κριθεῖ ἀκόμα ἡ ἔκβαση τῶν γερμανο-σοβιετικῶν ἐπιχειρήσεων, κατὰ πόσο συμφέρει στὴ βρεταννικὴ κυβέρνηση νὰ συμμετάσχει σ' ἐνδεχόμενο ἔλεγχο τῆς νοτιο-ανατολικῆς Εὐρώπης⁹.

Ὁ Eden συναντᾷ τὸν Τσουδερό στὶς 25 Νοεμβρίου καί, κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς γενικώτερης ἐξέτασης τῶν σχέσεων τῶν δύο κυβερνήσεων, τὸν πληροφορεῖ ὅτι ἀναφορικὰ μὲ τὴν πρότασή του γιὰ συμμαχία, ἡ βρεταννικὴ κυβέρνηση θεωρεῖ πρόωρο νὰ δεσμευθοῦν οἱ δύο χῶρες ὅσον ἀφορᾷ θέματα γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατό νὰ ληφθεῖ ἀπόφαση πρὶν ἀπὸ τὸν τερματισμὸ

7. Τὸ σχέδιο αὐτὸ τοῦ Foreign Office καταλήγει στὴν υπογραφή συμφωνίας μεταξὺ Ἑλλάδας καὶ Γιουγκοσλαβίας γιὰ τὴ Βαλκανικὴ Ἑνωση. Ἡ συμφωνία αὐτὴ υπογράφεται στὸ Foreign Office στὶς 15 Ἰανουαρίου 1942 καί, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἀτονεῖ ταχύτατα. Γιὰ τὸ κείμενο τῆς συμφωνίας βλέπε Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως (Λονδίνο), φ. 5, 9 Φεβρουαρίου 1942.

8. Ὁ.π., Σχόλιο Sargent 15 Ὀκτωβρίου 1941.

9. Ὁ.π., Σχόλιο Dixon 1 Νοεμβρίου 1941. Σχόλια Cadogan καὶ Eden 16 Ὀκτωβρίου 1941, Howard καὶ Cadogan 1 καὶ 2 Νοεμβρίου 1941.

του πολέμου. Τοῦ προτείνει ὁμως τὴ σύναψη στρατιωτικῆς συμφωνίας ποὺ θὰ προσδιορίσει μὲ περισσότερη ἀκρίβεια τὴ θέση τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων στὴ Μέση Ἀνατολή. Στὸ προοίμιο αὐτῆς τῆς συμφωνίας θὰ ὑπογραμμίζεται ἡ στενωτάτη συνεργασία τῶν δύο κυβερνήσεων, τόσο στὴ διεξαγωγή τοῦ πολέμου ὅσο καὶ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς εἰσβολεῖς. Ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις, τονίζει ὁ Eden, δὲν θὰ εἶχε ἀντίρρηση νὰ δοθεῖ στὴ δημοσιότητα αὐτὸ τὸ προοίμιο. Ὁ Τσουδερός δὲν ἀντιδρᾷ ἀρνητικὰ στὴν ἀπόρριψη τῆς πρότασής του γιὰ συμμαχία καὶ ἀπαντᾷ ὅτι δέχεται εὐχαρίστως τὴ σύναψη τῆς στρατιωτικῆς συμφωνίας¹⁰. Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα πληροφορεῖ τὸν Eden ὅτι συμφωνεῖ καὶ ὁ βασιλεὺς Γεώργιος. Στις 16 Δεκεμβρίου ὁ Eden στέλνει τὸ σχέδιο τῆς στρατιωτικῆς συμφωνίας στὸν Τσουδερό. Στις 26 Φεβρουαρίου 1942, μετὰ ἀπὸ διαπραγματεύσεις τῶν ἀρμόδιων ὑπηρεσιῶν, ὁ Τσουδερός πληροφορεῖ τὸ Foreign Office ὅτι ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἀποδέχεται τὸ σχέδιο τῆς συμφωνίας. Τὸ θέμα τῆς ἐρμηνείας ὁρισμένων διατάξεων διευθετεῖται σὲ μιὰ συνάντησις στὶς 5 Μαρτίου καὶ ἡ συμφωνία ὑπογράφεται στὶς 9 Μαρτίου 1942¹¹.

Ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ συμφωνία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ προοίμιο, τὸ κυρίως κείμενο, τρία παραρτήματα καὶ διευκρινιστικὴ ἀλληλογραφία μεταξὺ Eden καὶ Τσουδεροῦ, σχετικὰ μὲ θέματα δικαιοδοσίας τῶν ἀρμόδιων στρατιωτικῶν δικαστικῶν ἀρχῶν. Τὸ προοίμιο τῆς συμφωνίας περιλαμβάνει καὶ τὴ διακήρυξη ὅτι ἡ πλήρης ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας καὶ ἡ ἐπαναπόκτησις τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας της ἀποτελοῦν ἓναν ἀπὸ τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοῦ πολέμου.

Τὰ κυριώτερα ἄρθρα τῆς συμφωνίας ὁρίζουν ὅτι: Οἱ ἐλληνικὲς ἐνοπλεις δυνάμεις θὰ ὑπαχθοῦν στὴ βρεταννικὴ ἀνώτατη στρατιωτικὴ διοίκηση, ποὺ εἶναι καὶ ἡ ἀνώτατη συμμαχικὴ διοίκηση τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ θὰ ὀργανωθοῦν ἀπὸ αὐτή. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς θὰ ἀναδιοργανωθεῖ μέσα στὸ πλαίσιο αὐτῆς τῆς διοίκησης, διοικούμενος ἀπὸ Ἑλλήνες ἀξιωματικοὺς καὶ διατηρώντας τὸ χαρακτῆρα τοῦ σὺν ἐλληνικῇ δυνάμει, εἰδικώτερα ὅσον ἀφορᾷ τὴν πειθαρχία, τὴ γλῶσσα, τὶς προαγωγὰς καὶ τὰ καθήκοντα. Ἡ βρεταννικὴ ὁμως στρατιωτικὴ διοίκηση, ἐνεργώντας ὡς ἀνώτατη συμμαχικὴ διοίκηση, μπορεῖ νὰ ἀναθέσει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ σὲ βρεταννὸ ἀξιωματικόν¹². Ὅρισμένα σκάφη τοῦ ἐλληνικοῦ πολεμικοῦ ναυ-

10. Ὁ.π., Ἑνημερωτικὸ Σημείωμα γιὰ τὴ συνάντησις Eden καὶ Τσουδεροῦ. Ἐμ. Τσουδεροῦ: Ἡμερολόγιο, 25 Νοεμβρίου 1941.

11. W 3660/66/64 F.O. 371/32206 "Greek Forces Agreement" Σχόλιο J. G. Ward 7 Μαρτίου 1942. S. G. Xydīs: Greece and the Great Powers 1944 - 1947, (Θεσ/νίκη 1963, σ. 6 - 7. Ἐμ. Τσουδερός Διπλωματικὰ Παρασκήνια, σ. 164 - 167.

12. R 3793/66/64 F.O. 371/32206 "Agreement between the Royal Hellenic Government and the Government of the United Kingdom concerning the organisation and employment of the Greek Armed Forces", παράρτημα 1, ἄρθρο 2.

τικού θά ένταχθούν, κάτω από βρεταννικό επιχειρησιακό έλεγχο, στο βρεταννικό ναυτικό. Για τὸ θέμα αὐτὸ θά συνεννοηθοῦν οἱ ἀρμόδιες ναυτικές ἀρχές τῶν δύο κρατῶν. Καί ἐκεῖνα ὅμως τὰ σκάφη ποῦ θά παραμείνουν ὑπὸ ἐλληνική ναυτική διοίκηση θά συνεργάζονται μὲ τὸ βρεταννικό ναυτικό κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Για τὴν ἐσωτερική διοίκηση τῶν πλοίων καὶ τῶν πληρωμάτων τους ὑπεύθυνες θά εἶναι οἱ ἐλληνικές ναυτικές ἀρχές, ἀλλὰ τὰ ἐνταγμένα στο βρεταννικό ναυτικό πλοῖα θά δροῦν σύμφωνα μὲ τὶς διαταγές τῶν βρεταννῶν διοικητῶν τῶν σχηματισμῶν στοὺς ὁποίους ὑπάγονται¹³. Οἱ μονάδες καὶ τὸ προσωπικὸ τῆς ἐλληνικῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας θά χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὴ βρεταννική ἀεροπορία σύμφωνα μὲ τοὺς ὅρους ποῦ θά συμφωνηθοῦν μεταξὺ τῶν ἀρμόδιων ἐλληνικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ βρεταννικοῦ ὑπουργείου ἀεροπορίας. Για πρακτικοὺς ὅμως λόγους οἱ Ἑλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ σμηνίτες θά καταταγοῦν στο ἐφεδρικό ἐθελοντικό σῶμα τῆς βρεταννικῆς βασιλικῆς ἀεροπορίας (RAFVR)¹⁴.

Ἡ διαδικασία σὲ θέματα πειθαρχίας καὶ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῶν ἐλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων θά ἀσκεῖται σύμφωνα μὲ τὸ ἐλληνικὸ στρατιωτικὸ δίκαιο. Ἀδικήματα σχετικὰ μὲ αὐτὰ τὰ θέματα θά κρίνονται καὶ θά τιμωροῦνται σύμφωνα μὲ αὐτὸ τὸ δίκαιο ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ στρατιωτικά δικαστήρια καὶ ἀρχές¹⁵.

Ἡ συμφωνία περιλαμβάνει ἐπίσης ἄρθρα ποῦ ἀναφέρονται στὸν ἐξοπλισμὸ καὶ στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ στο διακανονισμὸ διαφόρων οἰκονομικῶν θεμάτων.

Ὁ Τσουδερός ὅταν προτείνει τὸ φθινόπωρο τοῦ 1941 στοὺς Βρεταν-

13. Ὁ.π. Ἀρχεῖο Ἑμ. Τσουδεροῦ, Γ.Α.Κ., Γ 12: Τσουδερός πρὸς Σακελλαρίου, τηλεγρ. χωρὶς ἀριθμὸ, ἀπορρ., 10/12/1941. R 9823 F.O. 371/29859 Gilmer (Admiralty) πρὸς Ward (F.O.) 11/11/1941.

14. Ὁ Κανελλόπουλος, ὅταν ἀναλαμβάνει ἀντιπρόεδρος καὶ ὑπουργὸς ἐθνικῆς ἄμυνας, ἐκφράζει τὴν ἐντονη ἀντίθεσή του γι' αὐτὴ τὴν ἐνταξη τῆς ἀεροπορίας. Τὸ βρεταννικὸ ὑπουργεῖο ἀεροπορίας ἀντιδρᾷ εὐνοϊκὰ στὴν πρόταση τοῦ Κανελλόπουλου νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἐλληνική ἀεροπορία. Οἱ σχετικές διαπραγματεύσεις ὁλοκληρώνονται τυπικὰ στὶς 13 Νοεμβρίου 1944, ὅταν ὑπογράφεται σχετικὸ πρωτόκολλο. Τὸ κείμενο αὐτὸ τροποποιεῖ ἐπίσης τὴν ἀρχική στρατιωτική συμφωνία σχετικὰ μὲ ὀρισμένους οἰκονομικοὺς ὅρους της. Π. Κανελλόπουλος, Ἡμερολόγιο, 31 Μαρτίου 1942 - 4 Ἰανουαρίου 1945, Ἀθήνα 1977, σ. 89, 109. R 5565 F.O. 371/33173 Casey πρὸς F.O. τηλ. 1374, 22/8/1942. R 5585 F.O. 371/33162. Casey πρὸς F.O. τηλ. 1375, 22/8/1942. R 4764 F.O. 371/33198 Casey πρὸς F.O. τηλ. 1082 19/7/1942. S. X y d i s, σ. 7 καὶ 683 - 688, 689 - 692, ὅπου καὶ τὰ κείμενα τῆς συμφωνίας καὶ τοῦ πρωτοκόλλου ἀντίστοιχα.

15. Ὁ.π. Ἡ συμφωνία περιλαμβάνει τὸ διακανονισμὸ καὶ ἄλλων θεμάτων δικαιοδοσίας. Ἡ ἐλληνική κυβέρνησις συμφωνεῖ νὰ παραπέμπει τὶς ἐπιβαλλόμενες ἀπὸ τὰ ἐλληνικά στρατοδικεῖα θανατικές καταδίκες στὶς ἀρμόδιες βρεταννικές ἀρχές. Ἔτσι θά ἐξασφαλίζεται ὅτι οἱ ποινὲς αὐτὲς θά ἐπιβάλλονται μόνο στὶς περιπτώσεις ποῦ ἐπιβάλλονται καὶ στὰ μέλη τῶν βρεταννικῶν δυνάμεων.

νοὺς τὴ σύνναψη συμμαχίας ἀποβλέπει στὰ ἑξῆς: α) νὰ κάνει τὴν Ἑλλάδα βάση τῆς βρεταννικῆς πολιτικῆς στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο, β) νὰ διατυπωθεῖ καὶ τυπικὰ ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδας στὸν πόλεμο καὶ γ) νὰ ἐνισχύσει προσωπικὰ τὴ θέση του. Διατυπώνει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἄποψη ὅτι δὲν εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρξει σταθερὴ βρεταννικὴ πολιτικὴ στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο «ἄνευ ἰσχυρᾶς Ἑλλάδος» σ' ἓνα ὑπόμνημά του στὸ βασιλιά Γεώργιο στὶς 4 Ἰουλίου 1941, καθ' ὁδὸν πρὸς τὴ Νότια Ἀφρική. Τὴν ἴδια θέση τὴν ἐπαναλαμβάνει τὸ φθινόπωρο στὸ Foreign Office καὶ στὸν Churchill¹⁶. Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τοῦ Τσουδεροῦ νὰ υπογραμμίσει ταυτόχρονα καὶ τὶς ἑλληνικὲς ἐδαφικὲς διεκδικήσεις οὐσιαστικὰ ἀκυρώνει τὴν πρότασή του γιὰ συμμαχία. Γιατὶ γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο οἱ διεκδικήσεις αὐτὲς εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ἰσχυρῆς Ἑλλάδας ποὺ θὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τὰ βρεταννικὰ συμφέροντα. Γιὰ τοὺς Βρεταννοὺς ὅμως οἱ διεκδικήσεις αὐτὲς θίγουν τεράστια θέματα, γιατί στὴ φάση αὐτὴ τοῦ πολέμου δὲν εἶναι σίγουροι οὔτε ἂν ἐπιθυμοῦν μιὰ ἰσχυρὴ Ἑλλάδα, οὔτε ἂν θέλουν νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν σὰν βάση τῶν συμφερόντων τους, ἰδιαίτερα ὅταν δὲν ἔχει διευκρινισθεῖ ἡ στάση τῆς Τουρκίας, προπύργιο μέχρι τὴν ἔναρξη τοῦ πολέμου τῆς βρεταννικῆς πολιτικῆς στὴν περιοχὴ αὐτή. Ἐπιπλέον, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Foreign Office, οἱ Βρεταννοὶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δὲν ἔχουν ἀποφασίσει ἂν ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνισχύσουν τὴ θέση τοῦ Τσουδεροῦ.

Αὐτὸ ποὺ προκαλεῖ αὐξανόμενη ἀνησυχία στὸ Foreign Office, ἤδη ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1941, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ θέση τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς κυβέρνησής του εἶναι ἐπισφαλῆς, τόσο στὴν ἑλληνικὴ παροικία τῆς Αἰγύπτου καὶ στὶς ἑλληνικὲς ἑνοπλεις δυνάμεις ποὺ σταθμεύουν στὴ Μέση Ἀνατολή, ὅσο καὶ στὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα. Αὐτὸ ἔχει φυσικὰ ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τοὺς Βρεταννοὺς, ἐπειδὴ ὁ Γεώργιος εἶναι ὁ βασικὸς παράγοντας τῆς πολιτικῆς τους στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ ἀντιστρέψει τὴν κατὰστασιν αὐτὴ τὸ Foreign Office κινεῖται σὲ δύο παράλληλα ἐπίπεδα: α) ἀσκεῖ πίεσιν στὸν Γεώργιο καὶ Τσουδερό ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀποκαταστήσουν τὶς συνταγματικὲς ἐλευθερίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καταργώντας τὸ καθεστὼς Μεταξᾶ ποὺ ἰσχύει ἀκόμα — τὸ λεγόμενο συνταγματικὸ θέμα — καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιδιώκουν τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις στὴ Μέση Ἀνατολή μὲ ἐπιτόπου ἐπίσκεψή τους· β) ἐπιδιώκει νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ ζητᾷ ἀπὸ τὸ War Office νὰ ἐπιταχύνει τὸν ἐξοπλισμὸ καὶ τὴν ἐκπαίδευσή του ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ περιορίσει τὴν ἀνάμειξή του στὴν πολιτικὴ. Καὶ στὶς δύο αὐτὲς προσπάθειες τὸ Foreign Office

16. Ἡ. Βενέζης, Ἑμμανουὴλ Τσουδερός, Ἀθήνα 1966 σ. 246. Ἑμ. Τσουδερός, Ἡμερολόγιον, 29 Σεπτεμβρίου, 3 Ὀκτωβρίου 1941.

συναντά εμπόδια. Ἀφ' ἐνὸς τὴν κοντόφθαλμη ἀντίδραση τοῦ Γεώργιου καὶ τοῦ Τσουδεροῦ, τόσο στὴν ἐπίλυση τοῦ συνταγματικοῦ θέματος ὅσο καὶ στὴν ἐπίσκεψή τους στὴ Μέση Ἀνατολή, γεγονὸς ποὺ ὑπογραμμίζει χαρακτηριστικὰ τὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων τους νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ ἀντιδράσουν στὴ σοβαρότητα τῆς κατάστασης. Ἀφ' ἐτέρου τὴν ἄποψη τοῦ War Office ὅτι πρῶτα θὰ πρέπει νὰ σταματήσει ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς νὰ ἀνακατεύεται στὴν πολιτικὴ καὶ μετὰ θὰ λάβει μέρος στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο τῶν ἄμεσων προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸ Foreign Office ἡ πρόταση τοῦ Τσουδεροῦ γιὰ μεταπολεμικὴ συμμαχία φαίνεται ἀκόμα περισσότερο ἀνεδαφικὴ. Δίνει ὅμως τὴν εὐκαιρία στὸ Foreign Office νὰ ἀντιπροτείνει, σὰν συνέχεια τῶν σχετικῶν συζητήσεων, τὴ σύναψη μιᾶς στρατιωτικῆς συμφωνίας ποὺ καὶ ἂν δὲν θὰ ἐπιβάλλει τὴν ἐπιδιωκόμενη τάξη στὶς ἐλληνικὲς ἔνοπλες δυνάμεις, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς ἄλλες ἐνέργειες τοῦ Foreign Office στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο, θὰ τὶς ἐξαρτήσει καὶ τυπικὰ ἀπὸ τὴ βρεταννικὴ στρατιωτικὴ διοίκηση. Ἡ ἐξάρτηση αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ συγκρατηθοῦν πιθανὲς ἀνεπιθύμητες ἐξελίξεις. Αὐτὸς ὅμως ὁ ἔλεγχος καὶ ἀκόμη περισσότερο ἡ δυνατότητα ἐπέμβασης στὶς ἐλληνικὲς δυνάμεις δὲν διατυπώνεται ρητὰ στὴ στρατιωτικὴ συμφωνία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σημεῖο τῆς ἀντικατάστασης τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ Βρεταννὸ ὁμοβάθμιό του. Ὁ προφανὴς λόγος εἶναι ὅτι οἱ Βρεταννοὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ θίξουν ἄσκοπα τὴν ἐλληνικὴ κυβέρνηση, ἐπειδὴ γιὰ τὰ σοβαρὰ προβλήματα ποὺ τυχὸν θὰ προκύψουν, μὲ πιθανὸ ἀντίκτυπο στὴ στρατιωτικὴ κατάσταση τῆς περιοχῆς, τὸ λόγο θὰ ἔχει ἡ βρεταννικὴ στρατιωτικὴ διοίκηση, ἐφ' ὅσον οἱ ἐλληνικὲς δυνάμεις ἀποτελοῦν τμῆμα ἐνταγμένον σ' αὐτήν.

Ἡ στρατιωτικὴ συμφωνία ὑπογράφεται στὶς παραμονὲς τῆς ἀναχώρησης τοῦ Γεώργιου καὶ Τσουδεροῦ γιὰ τὴ Μέση Ἀνατολή, ὅπου ἀντιμετωπίζουν σοβαρὰ προβλήματα πειθαρχίας στὸν ἐλληνικὸ στρατό. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὴ συμφωνία αὐτὴ οἱ Βρεταννοὶ θέλουν νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπέμβουν ἄμεσα στὸ θέμα αὐτό, ἂν ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνηση ἀποδειχθεῖ ἀνίκανη νὰ λύσει τὰ προβλήματα αὐτὰ ἢ ἂν ἡ λύση ποὺ θὰ προτείνει δὲν τοὺς ικανοποιήσει.

Ὁ Τσουδερὸς δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ διαπραγματευθεῖ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀκόμα ἂν ἦταν, εἶναι ἀμφίβολο, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ὅλη στάση του ἀπέναντι στοὺς Βρεταννοὺς, ἂν θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸ κάνει. Ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐπιδιώκει μὲ τὴν πρωτοβουλία του γιὰ συμμαχία ἀπορρίπτεται τὸ σημαντικώτερο μέρος. Ἡ Βρεταννία δὲν δεσμεύεται νὰ κάνει τὴν Ἑλλάδα βάση τῆς πολιτικῆς της στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο καὶ ἔτσι δὲν παίρνει θέση ὡς πρὸς τὶς πιθανὲς ἀνακατατάξεις στὸ μεταπολεμικὸ συσχετισμὸ δυνάμεων στὴν περιοχὴ αὐτή. Ἡ ὑποχρέωση ἐξ ἄλλου ποὺ

άναλαμβάνει ή Βρεταννία νά πολεμήσει γιά τήν άπελευθέρωση τής Ἑλλάδας δέν όφείλεται σέ ένέργειες τοῦ Τσουδεροῦ. Εἶναι βρεταννική πρωτοβουλία γιά νά μειώσει τήν άσχημη έντύπωση ποῦ προκαλεῖ ή άπόρριψη τής πρότασης γιά συμμαχία τοῦ Τσουδεροῦ. Ἡ πρωτοβουλία αὐτή δέν στερεῖται βέβαια καί πολιτικῆς σημασίας, κυρίως έπειδή λείπουν παρόμοιες βρεταννικές δεσμεύσεις.

Αὐτό ποῦ βασικά έπιτυγχάνει ό Τσουδερός εἶναι νά ένισχυθεῖ προσωπικά ή θέση του, ιδιαίτερα μέ τή δημοσιότητα ποῦ δίνεται στήν ύπογραφή τής συμφωνίας· καί πάλι όμως όχι στο βάθος ποῦ θά τό έπιτύχανε άν ύπεγραφε μιá πολιτικῇ συμμαχία.

Ἡ στρατιωτικῇ αὐτῇ συμφωνία προνοεῖ γιά τόν έξοπλισμό καί τήν έκπαίδευση τῶν έλληνικῶν ένόπλων δυνάμεων, γεγονός όπωσδήποτε θετικό. Ἡ σημασία του όμως πρέπει νά συνεκτιμηθεῖ καί μέ τό ότι κατά τή φάση τοῦ πολέμου ποῦ ύπογράφεται ή συμφωνία αὐτή οἱ Βρεταννοί έχουν ακόμα ανάγκη τίς έλληνικές ένοπλες δυνάμεις.

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ

ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1941 - 1944*

1. Ἡ κατάπνιξη τῆς «έξέγερσης» στήν γερμανοκρατούμενη έλληνική Μακεδονία, Σεπτ. - Οκτ. 1941.

Ἡ άπαρχή τῆς εξιστόρησης τοῦ έλληνικοῦ άντάρτικου άγώνα καθορίζεται συνήθως, σύμφωνα μέ τίς πολιτικές συμπάθειες τοῦ έκάστοτε συγγραφέα, μέ τήν έξοδο στο βουνό τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη ή τοῦ Ν. Ζέρβα (Μάιος

* Τά δύο αὐτά άρθρα πηγάζουν άπό μία δεκαετή σχεδόν έρευνητική δουλειά πάνω στήν πολυτάραχη έλληνική ιστορία τοῦ 1941 - 1944. Βασισμένη στο ύλικό αὐτό έκδίδεται προσεχώς μία δίτομη διατριβή στή γερμανική (Lang, Frankfurt) καί στήν έλληνική (Παπαζήσης, Ἀθήνα), αφήνοντας όμως περιθώρια καί γιά ξεχωριστές μελέτες γύρω άπό ειδικότερα θέματα όπως τά παρόντα.

Συντομογραφίες : A.K. : Armeekorps (Σῶμα Στρατοῦ). AO : Abwehroffizier (άξιωματικός Β' Γραφείου. Bfh : Befehlshaber (Στρατιωτικός Διοικητής). g : geheim (μυστικό). Geb. Div. : Gebirgs-Division (Ὁρεινή Μεραρχία). gK-Chefs. : geheime Kommandosache-Chefsache (άκρως άπόρρητο). Hgr : Heeresgruppe (Τμήμα Στρατιάς). ήμ. : ήμερήσιος. Ia : Διευθυντής Α' Ἐπιτελικοῦ Γραφείου. Ic : Διευθυντής Β' Ἐπιτελικοῦ Γραφείου. I.D. : Infanterie-Division (Μεραρχία Πεζικοῦ). Jg. Rgt. : Jäger-Regiment (Σύνταγμα Καταδρομῶν). OKW : Oberkommando der Wehrmacht (Ἀνώτ. Ἀρχηγείο Ἐνόπλων Δυνάμεων. T.A. : Τάγματα Ἀσφαλείας. WBSO : Wehrmachtsbefehlshaber Südost (Ἀνώτατος Στρατιωτικός Διοικητής ΝΑ Εδρώπης. WFSt. : Wehrmachtsführungsstab (Ἀνώτατο Ἐπιτελεῖο, τοῦ OKW).